

УДК 340.12

Михайло Кельман

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та філософії,
конституційного та міжнародного права
Навчально-наукового інституту права, психології
та інноваційної освіти Національного університету
“Львівська політехніка”

Володимир Ортинський

доктор юридичних наук, професор,
директор Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти Національного
університету “Львівська політехніка”

ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА – ТРАГІЧНИЙ УРОК ДЛЯ ВСЬОГО ЛЮДСТВА. 35-ТА РІЧНИЦЯ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС

<http://doi.org/10.23939/law2021.30.001>

© Кельман М., Ортинський В., 2021

*Ми – атомні заложники прогресу.
Вже в нас нема ні лісу, ні небес.
Так і живем од стресу і до стресу.
Абетку смерті маємо – АЕС.
Л. Костенко*

Розглянуто у науковому і концептуальному розумінні інституалізацію Чорнобильської катастрофи. Масштаб Чорнобильської катастрофи – найважчої за всю історію людства техногенної катастрофи добре відомий як вченим, так і політикам всього світу. Внаслідок вибуху на Чорнобильській АЕС 26 квітня 1986 року в довкілля було викинуто від 3 % до 7 % радіонуклідів, які на момент катастрофи накопичилися в четвертому енергоблоці ЧАЕС. Чорнобильська катастрофа не має аналогів серед трагедій, які спіткали людство за усю історію. Вона залишила руйнівні сліди в екології, ризики для здоров'я людей, спричинила погіршення соціальних, економічних та життєвих умов.

Урок Чорнобиля – це жахливий досвід. Водночас це попередження про необхідність розумного використання так званого “мирного атома” не тільки для України – воно стосується всіх країн світу.

Ключові слова: Чорнобиль, екологія, ліквідатори, трагедія.

Постановка проблеми. Аварія на Чорнобильській АЕС – найбільша еколого-техногенна катастрофа сучасності, яка вже впродовж 35 років стримує соціально-економічний розвиток України, негативно впливає на здоров'я людей та довкілля, причому не лише на радіаційно забруднених територіях, а й на всій території держави. Серед трагедій, які пережило людство, Чорнобильська катастрофа не має аналогів за масштабами впливу на біосферу, техногенними та медичними наслідками.

З перших днів після катастрофи на Чорнобильській АЕС працівники Національної академії наук України брали активну участь у науковому забезпеченні заходів з оперативного усунення її важких наслідків. Вже на початку травня 1986 р. при Президії Національної академії наук України було засновано постійнодіючу комісію з питань ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, яка координувала наукову діяльність у цьому напрямі, зокрема роботу 42 академічних наукових установ та організацій, проводила наукову експертизу пропозицій, забезпечувала зв'язок Академії з відповідними міністерствами та відомствами, готувала пропозиції органам влади. Великий внесок у чітку організацію роботи цієї комісії зробили академіки В. І. Трефілов, В. Г. Бар'яхтар, І. М. Вишневецький, І. К. Походня, В. В. Гончарук, В. П. Кухар, А. О. Морозов, Е. В. Собонович, В. М. Шестопалов та інші.

Аналіз дослідження проблеми. Аварію на Чорнобильській АЕС, як зазначали учасники парламентських слухань, присвячених тридцятиріччю аварії, світове товариство визнало катастрофою планетарного масштабу. Масштаб Чорнобильської катастрофи, найтяжчої за всю історію людства техногенної катастрофи, добре відомий як вченим, так і політикам всього світу. В навколишнє середовище надійшло близько 3 % радіонуклідів, які на момент катастрофи були накопичені в четвертому енергоблоці ЧАЕС. Аварія призвела до забруднення більше ніж 145 тис. кв. км території України, Республіки Білорусь та Російської Федерації, щільність забруднення якої радіонуклідами ^{137}Cs і ^{90}Sr перевищує 37 кБк/кв. м. Внаслідок Чорнобильської катастрофи постраждало майже 5 мільйонів людей, забруднено радіоактивними нуклідами близько 5 тисяч населених пунктів Республіки Білорусь, України та Російської Федерації, з них в Україні – 2218 селищ та міст із населенням приблизно 2,4 млн людей. Чорнобильська аварія призвела до безпрецедентного опромінення населення зазначених держав. Крім України, Республіки Білорусь та Російської Федерації, вплив Чорнобильської катастрофи відчували Швеція, Норвегія, Польща, Великобританія та інші країни.

Виклад основного матеріалу. Чорнобильська катастрофа не має аналогів серед трагедій, які спіткали людство за усю його історію. Вона залишила руйнівні сліди в екології, ризики для здоров'я людей, спричинила погіршення соціальних, економічних та життєвих умов.

У 2019 р. відбулася прем'єра серіалу “Чорнобиль” виробництва американського каналу HBO і британської телемережі Sky. Фільм відразу ж вийшов на перші місця в рейтингах найкращих серіалів за версією сайту Internet Movie Database (IMDb), обійшовши навіть найпопулярнішу на той час “Гру престолів”. Натомість соціальні мережі в Україні рясніли полярними реакціями. Хтось вважає цю стрічку абсолютно правдивою і дивується, чому такий фільм про чорнобильську катастрофу не зняли в Україні. Комусь багато чого із показаного в серіалі видається перебільшенням. А деякі глядачі вбачають у фільмі пропаганду, причому одні – прорадянську, а інші – антирадянську...

Про те, наскільки достовірно вдалося закордонним кінематографістам розповісти про чорнобильські події, ми розмірковували з учасниками цієї трагедії: тоді заступником начальника курсу Київської вищої школи МВС майором міліції В. С. Зайцем, слухачами ст. лейтенантом О. Г. Колбом та ст. лейтенантом М. С. Кельманом. Сьогодні Володимир Степанович на пенсії, але продовжує працювати в Національній академії МВС України, а Олександр Григорович та Михайло Степанович теж пенсіонери, але як доктори юридичних наук, професори працюють у вишах МОН України. Усі троє відзначені державними нагородами за участь у ліквідації аварії на ЧАЕС.

Нас відрядили на ліквідацію аварії з 26 до 29 квітня 1986 р. Куди відправляють – відкрито не говорили, лише напівнятяками. 26 квітня 1986 р. о 3 год вдосвіта ми прибули до м. Прип'ять автобусами, загалом 136 слухачів Вищої школи. Це були найважчі й найнебезпечніші години. Із тих ліквідаторів уже відійшли у вічність понад 40, інвалідами стали 90 %. Середній вік хлопців, які пішли з життя, – 30 років.

“Щодо серіалу – наголошує проф. Михайло Кельман, – слід визнати, фільм – хороший, все зроблено без ляпів, без перебільшення якихось моментів нашого життя. Вони дуже грамотно підійшли до речей, які ніби фоном проходять і показують справжню реальність, побут. Ну ось хлопчина іде до школи з наплічником – таким і був звичайний школяр того часу. Але, звісно, і без художнього вимислу не обійшлося. Я маю на увазі, наприклад, епізод, коли шахтарі голяка, в одних лише шапочках, працюють. Ну так, спекотно їм бувало, роздягалися, але вже ж не настільки. Та в цілому суть схоплена як треба. Я вже не знаю, як там відбувалося засідання Політбюро, але час переданий правильно: ось так тоді люди ухвалювали рішення, ось так уникали відповідальності і замовчували те, що трапилося – адже країна про все дізналася тільки в травні ...”.

Професор Олександр Колб пригадує дуже правдивий момент, коли показали, як евакуювали жителів з Прип’яті. Так все і було насправді. Але ж треба було знайти і пригнати сотні автобусів, щоб тихо, без паніки вивезти 50 тисяч людей.

До того ж у місті ніхто точно не знав, що відбувається. Наступного дня після аварії (27 квітня) була неділя. Гуляли люди, матусі з візочками, дітлахи бігали надворі. Оповістити всіх одразу було неможливо, тільки на рівні “сарафанного радіо”. Але зуміли таки зібрати і вивезти всіх лише за кілька днів. Довга колона автобусів стояла перед в’їздом до Прип’яті уздовж зруйнованої АЕС. І весь цей радіоактивний порошок вкривав автобуси...

“Шкода Прип’ять – сумно наголосив Володимир Степанович Заяць. – Гарне було містечко і все... протягом одного дня воно стало порожнім. Люди залишили у домівках все своє майно, машини, катери, човни. Адже річка Прип’ять рибна така, там усі рибалили. Багато з евакуйованих втратили одне одного на якийсь час. Людей розвозили по різних містах, районах, селах. Куди везуть – не казали. А в той час не те що стільникового зв’язку не було – звичайний телефонний зв’язок у селах не скрізь працював”.

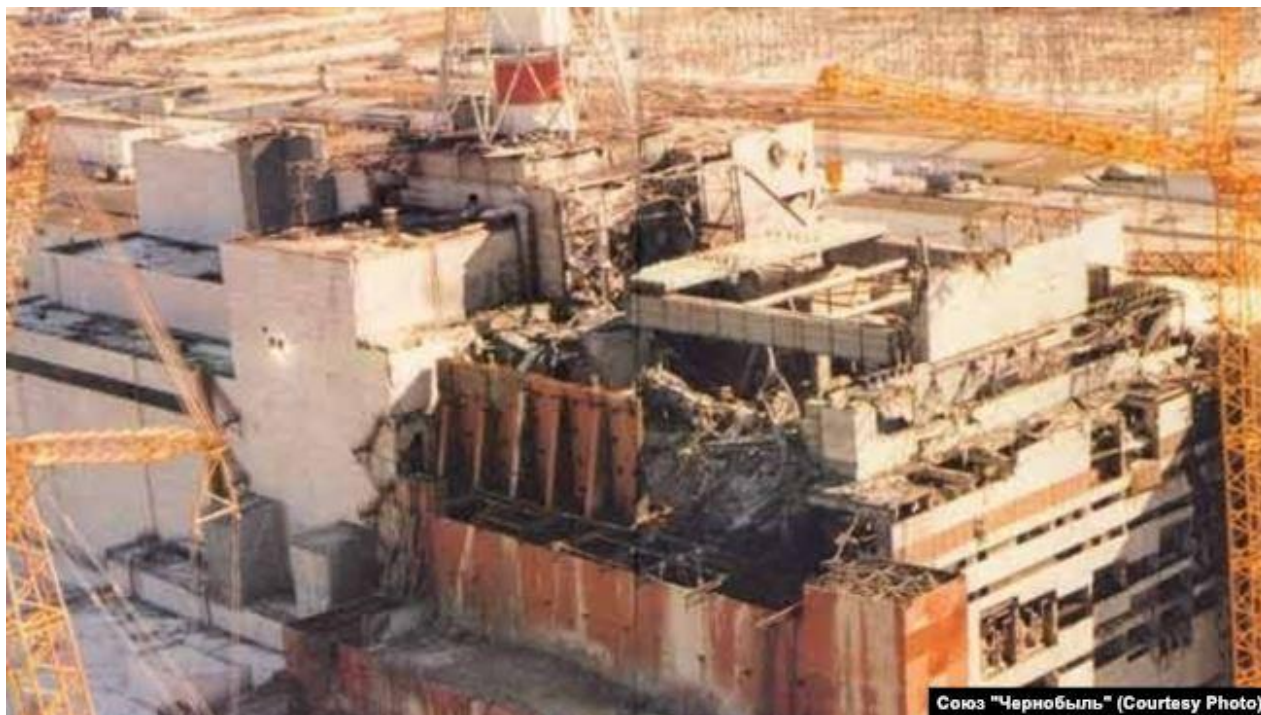
“Я розумів, що місто евакуюється назавжди. Але ось психологічно у мене не було сил людям про це оголосити. Тому що якщо зараз людям це оголосиш, то евакуація затягнеться [...] люди почнуть дуже довго збиратися... А такого часу немає. Тому я порадив, і зі мною погодився Щербина, оголосити, що термін евакуації поки ми точно назвати не можемо. Вся ця евакуація була проведена досить акуратно, швидко і точно, хоча відбувалася в умовах незвичайних”, – зі спогадів Валерія Легасова [10].

“Щодо неточностей у фільмі – це момент, коли падає гвинтокрил, який несе суміш для засипання палаючого реактора, – пригадує Михайло Кельман. – Падіння вертольота було, але зовсім в інший час. За фільмом виходить, що незабаром після аварії він увійшов в активну зону і впав. Це сталося начебто через радіацію. Але падіння насправді було аж у жовтні, коли будували саркофаг над станцією. Вертоліт зачепився лопаттю за трос здорового будівельного крана, гвинт зламався, і він упав. Екіпаж загинув – усі четверо льотчиків. Момент падіння встиг зняти наш земляк, оператор із Тернопільщини. Зараз його вже немає серед живих...”.

“У першому ж польоті було видно, що реактор повністю зруйнований. <...> Потужність цього вибуху, як я міг оцінити, від трьох до чотирьох тонн тринітролуолу в тротиловому еквіваленті”, – зі спогадів Валерія Легасова [10].

“Судячи з серіалу, на атомній електростанції навіть потужних дозиметрів не виявилось”, – згадує моя тітка, Романія Назаренко, працівниця АЕС. Як це могло бути – і чи було? Те, що потужних дозиметрів на АЕС не знайшлося, – факт. Були ті, що розраховані на 3,6 рентгена, таке випромінювання повинно бути граничним для цих станцій. Природно, що всі вони зашкалювали. На те, що подібне може статися, ніхто не сподівався. А той, у фільмі, єдиний потужний, що зберігався десь у сейфі, ключ від якого захований, – це, мабуть, військовий дозиметр ДП-5, розрахований на дуже великі діапазони. На ЧАЕС такі дозиметри з’явилися тільки тоді, коли туди прибули пожежники.

У фільмі генерал Пікалов встановлює дозиметр на машину, проникає всередину зруйнованого енергоблока і каже, що рівень радіації там – 15 000 рентген... Скільки показували ДП-5 на території поблизу станції...?

“Про Пікалова – так і є, – пригадує Олександр Колб. – А про територію...? Справа в тому, що всі ці заражені фрагменти були розсіпані таким собі, так би мовити, горохом. Там, де ця “горошина” лежала, було сильне випромінювання. На кілька метрів відійшов – воно зменшується. Але оскільки усі ці елементи розлетілися, важко було знайти і передбачити, де і як зафонить, практично це було неможливо. Пам’ятаєте епізод, коли хлопець випадково взяв шматок графіту в руку – і його долоня миттєво згоріла? А таких шматків усюди була величезна кількість. Пил покривав усе суцільно, але фонив він менше”.

У серіалі ліквідатори аварії – це і кадрові пожежники, правоохоронці, військові, колишні афганці, й звичайні люди. Усі були поруч. “Справді було так, – згадує Володимир Степанович. – У першу чергу туди були кинуті пожежники, армія, міліція. Нас розмістили у м. Чорнобиль за 17 км від Прип’яті, звідки автобусами ми їхали на охорону громадського порядку”.

“Що найбільше запам’яталося? По-перше, рудий ліс – найнебезпечніший – таким він став тому, що радіація спалила хвою. Після вибуху вітер відніс радіоактивний викид саме в цьому напрямку. По-друге, неорганізованість, яка була на кожному кроці. Я тоді подумав, – згадує Михайло Кельман, – Боже мій, а що ж було на війні, якщо в мирних умовах так безглуздо з людьми поводяться? Не знаю, може і не треба було їх стільки відправляти для евакуації. Але що зроблено, те зроблено. По-третє, щодо ліків. Їх практично не було. Так, таблетки, більше нічого. Але переопромінення намагалися не допускати тому, що начальство за це “били по шапці”. Межею вважалася набрана доза в 25 бер, проте зниження доз у звітах відбувалося систематично”.

“Ось радіація відтоді сидить у мене всередині, – говорить Володимир Заяць – у кістках, у тканинах, і не знаю де ще. Які там у мене процеси відбуваються – одному Богові відомо. Коли ми всі помremo, медики всю цю справу проаналізують, зроблять висновки. Так що частково ми в цьому сенсі піддослідні. А взагалі усі, хто залишився жити, стали інвалідами”.

“Я увесь час хочу вам сказати і не знаю, чи вдається мені це зробити, що справа саме в філософії безпеки. Якби філософія безпеки була правильною, то технічні рішення під цю ось філософію, звичайно б, наші фахівці знаходили, бо вони грамотні фахівці, тямущі люди, вміють рахувати і робити інші речі. Але вся справа в тому, що їх у такі умови поставили”, – зі спогадів Валерія Легасова [10].

Головні герої серіалу – науковці – обговорюють не тільки способи ліквідації аварії, для них дуже важливо з'ясувати її причини, щоб запобігти повторенню трагедії... І найголовніше, зрозуміти, чи була це помилка персоналу станції чи ж помилки в конструкції реактора.

Слова просить О. Колб: “Я можу робити висновки тільки з тих матеріалів, які читав, хоча версій про те, як проходив той фатальний експеримент, як і раніше, залишається багато. Відомо, що персонал на станції був досить молодий. А один із найдосвідченіших фахівців (начальник зміни, на яку спочатку планували цей експеримент), відмовився виконувати його в свою зміну, оскільки не був упевнений в цьому рішенні. І багато відповідальних осіб, які під відповідним розпорядженням повинні були поставити свої підписи, цього не зробили, оскільки бачили, що там щось не те. Але **Анатолію Дятлову**, заступнику головного інженера з експлуатації ЧАЕС, найважливіше було зробити заплановане й отримати результат. І на експеримент він все-таки зважився...

У фільмі є епізод, коли, не витримуючи радіації, один за одним виходять з ладу роботи, відправлені розчищати верхній майданчик реактора, і врешті люди розчищають його вручну...

“Так і було, – бере слово Михайло Кельман, – ні японська, ні німецька електроніка такого рівня радіації не витримала, вийшла з ладу. Працювали люди – їх техніка так і не змогла замінити. Але для наземних робіт вихід був знайдений. І це не “місяцехід”, як пропонував один із героїв фільму. Красноярське підприємство “Сибцветметавтоматика” ще з 1970-х років розробляло радіокеровані бульдозери для роботи у важкопрохідних місцевостях. Через кілька років розробку згорнули: чомусь бульдозери не знадобилися. У 1983-му робота над проектом відновилася – і того ж року знову зупинилася.

А коли все сталося на ЧАЕС, нашим конструкторам наказали негайно підняти всі креслення. 9 травня 1986 року красноярських фахівців привезли на Челябінський тракторний завод. Там вони випробували свої розробки на важких машинах і відправили у Прип'ять. Бульдозери розчищали майданчик поруч зі станцією від завалів і готували його під фундамент для саркофага. Потім їх – як і іншу техніку – там і кинули: відмити ці машини було вже неможливо”.

“Декілька слів про захист нас, чорнобильців, – слово бере Володимир Степанович. – У 1991 році був ухвалений закон про соціальну допомогу громадянам, які постраждали при аварії на ЧАЕС. Згідно з ним усіх нас, і ліквідаторів, і жителів постраждалих територій, розділили на кілька категорій – залежно від року участі в ліквідації, отриманої дози, інвалідності, від того, наскільки близько від станції жили люди. Закон цей усе добре прописав, тільки в 90-ті роки грошей на виплати не було. Якщо ж держава не хоче виконувати закон, треба змусити її це зробити. Були організовані акції протесту: мітинги, голодування. Але хоч і не настільки ефектним, зате ефективним засобом виявилися суди. Ми самі вивчали законодавство, вчилися себе захищати. Суди в 99 % випадків були на нашому боці. Але держава не платила того, що належить, навіть за судовими рішеннями, і пристави не могли змусити. Все більш-менш стабільно стало вже в середині 2000-х. Борги погасили тим, хто залишився живим. До слова, з 1991 року до “нашого” закону поправки вносили 64 рази, і кожна стосувалася кількох пунктів. Так що навіть не всі фахівці, у тому ж ПФУ (Пенсійний фонд України – ред.) наприклад, знають, що чорнобильцям щось таки належить.

А зараз з'явилася й інша проблема. Ліквідатори помирають – і з тим, щоб члени їхніх сімей отримували пільги, великі складності. Ось до мене сьогодні приходила жінка. Чоловік, ліквідатор аварії, помер у травні 2019 року. Вони перебували в офіційному шлюбі, але у них різні прізвища, прописані були в різних місцях. Зараз від цієї жінки вимагають довести, що шлюб не був фіктивним, що вони дійсно разом жили і вели спільне господарство, а не просто так вона за пільгами з'явилася...”

Висновки. Минуло 35 років від того дня, коли Україну спіткала страшна трагедія – техногенно-екологічна катастрофа, спричинена вибухом реактора четвертого енергоблока Чорнобильської атомної електростанції, яка заподіяла непоправну шкоду довкіллю та здоров'ю людей. Якби

не подвиг простих людей, які, ризикуючи власним життям і здоров'ям, врятували нас від подальшого поширення радіації, то важко навіть спрогнозувати повні масштаби трагедії не лише для України, а і для всього світу. **Низький уклін всім, хто боровся зі страшною бідною. Священна пам'ять про Ваш подвиг не згасне у віках і збережеться в серцях народу.**

Урок Чорнобиля – це жахливий досвід. Водночас це попередження про необхідність розумного використання так званого “мирного атома” не тільки для України, – воно стосується всіх країн світу. Україна дотримується принципів ядерного роззброєння і політики нерозповсюдження, що свідчить про те, що в нашій державі розуміють необхідність подальшого розвитку ядерної енергії лише в мирних цілях і відповідно до критеріїв суворої безпеки. Усі 30 років незалежності Україна була послідовним прихильником глобального ядерного роззброєння та нерозповсюдження ядерної зброї. Яскравим прикладом прояву цієї позиції є історичне рішення України повністю позбутися ядерної зброї. Крім того, Україна виконала зобов'язання, взяті на саміті у Вашингтоні з ядерної безпеки щодо видалення високозбагаченого урану зі своєї території.

Результати об'єднаних зусиль країн показали спроможність спільними силами боротися з викликами та вирішувати спільні проблеми. Як колись світ об'єднався, щоб подолати спільну загрозу – наслідки трагедії в Чорнобилі, так і сьогодні весь світ підтримує Україну у її боротьбі проти агресора. Однак, на відміну від невидимої загрози чорнобильської радіації, російська агресія проти нашої держави є очевидною та міжнародно визнаною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сінько В. Д. (2010). Зраджена земля [Текст]. [Київ]: Кравчук В. К. 46 с.: фотоіл. Бібліогр.: с. 31.
2. Гусєв О. П. (1996). Чорнобиль, біль наш довічний [Текст]: документально-публіцистична повість. Київ: Золоті ворота. 220 с., 8 арк. фотоіл.: фотоіл.
3. Гусєв О. П. (1999). Віч-на-віч з Чорнобилем-86 і Закарпаттям-98 – й майбутні покоління [Текст]: докум.-публіц. повість. Київ: Видавничий центр “Друк”. 243 с., 8 арк. фото.
4. Гусєв О. П. (2011). 25 років віч-на-віч з “Чорнобилем” [Текст]: докум.-публіц. тв. / Олег Гусєв, засл. ж-ст України, учасн. ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, генерал-майор Міжнар. ком. захисту прав людини. Київ: Літопис-XX. 623 с.: фотогр.
5. Jacquemin-Raffestin, Jean-Michel (2001). Tchernobyl [Текст]: aujourd'hui les Français malades / préf. J. Talamoni. (Un pavé dans la mare). Monaco: Éditions du Rocher. 372 p.
6. Jacquemin-Raffestin, Jean-Michel (2002). Tchernobyl, j'accuse...! [Текст]: conséquences en France. Paris : Sang de la terre. 214 p.
7. Обпалені ядерним вогнем (2006). Книга пам'яті 1949–2006 pp.: Факти, спогади, статті, нариси, фотознімки / ред. О. В. Пасічник. Вінниця: [б.в.]. 148 с.: фот.
8. Герої Чорнобиля поруч (2005). Умань: [б.в.], 311 с.: іл.
9. Ганич Т. М. (1996). Радіація, здоров'я, радіопротекція [Текст] / Ужгородський держ. ун-т; НДІ фітотерапії. (Поличка “Карпатського краю”; 11(54)). Ужгород: [б.в.], 352 с. Бібліогр.: с. 275–348.
10. Валерій Легасов (2020). Высвечено Чернобылем. Авт.-сост.: С. М. Соловьев, Н. Н. Кудряков, Д. В. Субботин. Москва: АСТ. 320 с.

REFERENCES

1. Sinko, V. D. (2010). *Zradzhena zemlia* [Betrayed land]. [K.]: Kravchuk V. K. 46 p. : fotoil. Bibliohr.: p. 31.
2. Husiev, O. P. (1996). *Chornobyl, bil nash dovichnyi* [Chornobyl, pain is our lifelong]: dokumentalno-publitsystychna povist. K.: Zoloti vorota. 220 p., 8 ark. fotoil.: fotoil.
3. Husiev, O. P. (1999). *Vich-na-vich z Chornobylem-86 i Zakarpattiam-98 – y maibutni pokolinnia* [Vic-navic z Chornobylem-86 i Zakarpattiam-98 – y maybutni pokollennia]: dokumentalno-publitsystychna povist. K.: Vydavnychy tsentr “DrUk”. 243 p., 8 ark. foto.
4. Husiev, O. P. (2011). *25 rokiv vich-na-vich z “Chornobylem”* [25 years face to face with “Chornobyl”]: dokum.-publits. tv. / Oleh Husiev, zasl. zh-st Ukrainy, uchasn. likvidatsii naslidkiv avarii na ChAES, heneral-maior Mizhnar. kom. zakhystu prav liudyny. K.: Litopys-KhKh. 623 p. : fotohr.

5. Jacquemin-Raffestin, Jean-Michel (2001). *Tchernobyl* [Tchernobyl]: aujourd'hui les Français malades / préf. J. Talamoni. (Un pavé dans la mare). Monaco: Éditions du Rocher. 372 p.
6. Jacquemin-Raffestin, Jean-Michel (2002). *Tchernobyl, j'accuse...!* [Chernobyl, I'm accusing ...!] : conséquences en France. Paris: Sang de la terre, 214 p.
7. Obpaleni yadernym vohnem (2006). *Knyha pamiati 1949–2006 rr.: Fakty, spohady, statti, narysy, fotoznimky* [Book of Memory 1949–2006: Facts, memories, articles, essays, photographs] / red. O. V. Pasichnyk. Vinnytsia : [b.v.]. 148 p.: fot.
8. *Heroi Chornobylia poruch* [Heroes of Chernobyl nearby] (2005). Uman: [b.v.], 311 p.: il.
9. Hanych, T. M. (1996). *Radiatsiia, zdorovia, radioprotektsiia* [Radiation, health, radioprotection] / Uzhhorodskiy derzh. un-t. NDI fitoterapii. (Polychka “Karpatskoho kraiu”; 11(54)). Uzhhorod: [b.v.]. 352 s. Bibliohr.: p. 275–348.
10. Valeryi Lehasov (2020). *Vysvecheno Chernobylem* [Illuminated by Chernobyl]. Avt.-sost.: S. M. Solovev, N. N. Kudriakov, D.V. M.: AST. 320 p.

Дата надходження: 22.03.2021 р.

Michael Kelman

Doctor of Law, Professor,
Professor of the Department of Theory and Philosophy,
Constitutional and International Law
of the Educational and Scientific Institute of Law,
Psychology and Innovative Education
of the Lviv Polytechnic National University

Volodymyr Ortynsky

Doctor of Law, Professor,
Director of the Educational and Scientific Institute of Law,
psychology and innovative education
of the Lviv Polytechnic National University,
Honored Lawyer of Ukraine

CHERNOBYL DISASTER –A TRAGIC LESSON FOR ALL HUMANITIES. 35TH ANNIVERSARY OF THE CHERNOBYL ACCIDENT

The institutionalization of the Chornobyl catastrophe is considered in the scientific and conceptual sense. The scale of the Chernobyl disaster, the worst man-made disaster in human history, is well known to both scientists and politicians around the world. As a result of the explosion at the Chernobyl NPP on April 26, 1986, between 3 % and 7 % of radionuclides released into the environment at the time of the catastrophe were accumulated in the fourth power unit of the Chernobyl NPP. Among all the tragedies that have befallen mankind throughout history, the Chernobyl disaster has no analogues. It has left devastating traces in the environment, risks to human health, and worsened social, economic and living conditions.

The Chernobyl lesson is a horrible experience. At the same time, this warning is not only for Ukraine – the message applies to all countries about the need for reasonable use of the so-called “peaceful atom”.

Key words: Chernobyl; ecology; liquidators; tragedy.